Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Vårvial i Skåne

Kjell-Arne Olsson & Charlotte Wigermo

När mitt (KAO) botanikintresse började spira i mitten av 1970-talet tog det inte lång tid förrän vårvial *Lathyrus sphaericus* stod högt upp på listan över arter jag gärna ville se. Långt innan datorer, internet och smarta telefoner och ännu utan kontakter med andra som var intresserade av botanik, var det bara från böcker och tidskrifter jag kunde få en hum om var olika arter växte. Vad gällde vårvialen kunde jag av lokalangivelser som Bökebolet, Barakull och Solvik i Brunnby socken luska ut att det var de södra delarna av Kullaberg strax väster om Mölle som avsågs. På den tiden hade jag en morbror i Höganäs som jag besökte ganska så ofta. Efter att ha lämnat av modern hos sin bror, kunde jag forsätta till Kullaberg och klänga upp och ner i branterna mellan Mölle och Ransvik. De följande åren hittade jag många fina och för mig nya växer, men tyvärr ingen vårvial. Efter årliga vårutflykter till Kullaberg, dröjde det till mitten av maj 1981 innan jag till sist lyckades få ögonen på den vackra vårvialen, med sina tegelröda blommor och smala, lancettlika blad, på klipphyllan på Barakull strax ovanför Solvik. Ett ögonblick jag gläds åt än idag!

Vårvial är en av landets ovanligaste arter och har i Sverige bara blivit funnen på två lokaler där den kan anses som ett ursprungligt inslag i vår flora; förutom på Kullaberg växer den även på Brattön i södra Bohuslän. På Kullaberg blev vårvial funnen på den klassiska lokalen vid Solvik av S. J. Södervall 1869.

När vårvialen upptäckes var delar av Barakull ett stenbrot där man bröt gatsten för export till Tyskland. På grund av detta fynd stoppade ägaren på godset Krapperup fortsatt brytning och vårvialen blev därigenom räddad och fick även ett visst skydd. Flera av släkten Gyllenstierna på Krapperup har haft ett stort intresse för botanik, t.ex. publicerade friherren på Krapperup Nils Gyllenstierna uppsatsen *Förteckning på de Phanerogama växter, Ormbunkar och Mossor hvilka blifvit iakttagne på och omkring Kullaberg i nordvestra Skåne* i Botaniska Notiser 1851. Dessvärre fick han aldrig uppleva det fina fyndet av vårvial då han gått bort redan 1865. Dock var släkten Gyllenstiernas botanikintresse säkert av stor vikt för den fina räddningsinsatsen.

Alltsedan upptäckten för ett och ett halvt sekel sedan, har vårvialen hållit sig kvar på klipphyllan vid Solvik. Det är en ettårig, höstgroende art så antalet plantor kan variera

Figur 1. Vårvial *Lathyrus sphaericus*.
Foto: Åke Svensson.

Figur 2. Klipphyllan på Barakull där vårvial *Lathyrus sphaericus* blev funnen som ny för Sverige 1869. I bakgrunden syns Mölle. Foto: Åke Svensson

starkt till följd av årsmånen (Tabell). Det är glädjande att se att antalet plantor tycks ha ökat här under de senaste decennierna. Rekordåret 2024 då hela 1430 blomstjälkar kunde räknas in, borgar för en god fröreserv kommande år. Vårvial har även under årens lopp noterats från flera dellokaler i de närmaste omgivningarna, t.ex. utmed stigen mot Ransvik, på klipphyllor högre upp på Barakull samt från kanten av stigen strax nedanför Barakull.

År 1979 hittade Marianne Lindroth vårvial i golfbaneruffen nära Kullagården 1,5 km nordost om Solvik. Här fanns den kvar under en följd av år men efter 2008 har den inte fått att återfinna. På denna lokal är vårvial troligen inkommen genom insådd av orent klöverfrö.

På Brattön i Bohuslän upptäcktes vårvial i en havsnära brant 1921. Här troddes den vara försvunnen under ca 10 år innan den återupptäcktes 1995. Därefter har den varit sparsam på lokalen, från några få och upp till omkring 20 plantor.

Förutom på Kullaberg och Brattön har vårvial noterats som medvetet eller omedvetet införd på flera platser i landet, t.ex. vid Säbyholm i Landskrona där den blev insådd av lokala botanister på 1960-talet. I Norden växer vårvial även på några få lokaler i Danmark, t.ex. i branterna vid Hammershus på Bornholm och på Möns klint.

Vårvialen trivs på sin klipphylla på Kullaberg och här tycks den ha en stabil förekomst.

Tabell. Antal blommande stjälkar av vårvial vid Solvik sedan år 2000. Förutom för 2023, kommer alla uppgifter efter 2009 från Rochard Åkesson, Höganäs. Enligt Richard kan en planta ha allt mellan 1–20 stjälkar och då det är svårt att avgränsa vad som är plantor i den täta vegetationen, har antalet stjälkar räknas.

2000	2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	5	19	2	1	2	57	40	53	19	2	65
2013	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2023**	**2024**	**2025**
5	71	122	55	210	80	120	230	205	ca 200	1430	60

Vårvial, *Lathyrus sphaericus*

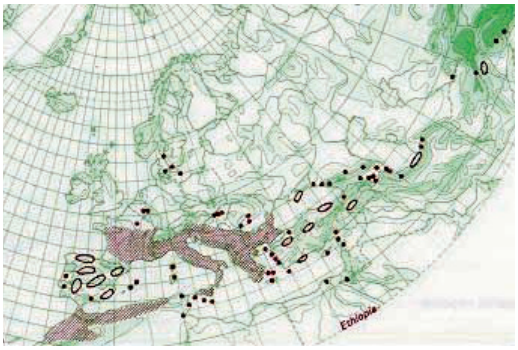
Beskrivning. Vårvial är en ettårig ört med kantig stjälk och ensamma röda blommor. Stjälken är upprätt, fyrkantig, men saknar vingkanter, och blir bara ett par tre decimeter hög. Bladen har bara ett bladpar med långsmala, spetsiga småblad, klänget är ogrenat eller ibland bara utvecklat som en kort brodd. Stiplerna är smala. Vårvial blommar i maj–juni, blommorna sitter ensamma på korta skaft från bladvecken, de är tegelröda med mörkare strimmor. Fruktbaljan är kal, med längsgående nervatur. Fröna är släta och har ett mycket kort fröärr.

Vårvial karaktäriseras av tegelröda, kortskaftade blommor och långsmala blad. Den kan knappast förväxlas med andra arter.

Utbredning. Vårvial är mycket sällsynt och förekommer bara i nordvästra Skåne och i Bohuslän. Den växer på soliga och öppna marker, i grässlänter och på berghyllor. De svenska lokalerna är de nordligaste i Europa, arten förekommer annars i Medelhavsområdet där den är vanlig. **Första fynduppgift** är från Skåne och publicerades av Lilja i Skånes flora år 1870 (Nordstedt 1920). Lilja skriver att den blev ”funnen af Söderwall 1869, annars blott känd från S. Europas bergstrakter”.

Etymologi. Artnamnet *sphaericus* kommer av latinets *sphaera* (klot, boll) och betyder sfärisk, rund.

Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A. L., 2007. *Den virtuella floran*.

Figur 3. Världsutbredningen av vårvial *Lathyrus sphaericus* enligt Hultén & Fries (1986)

Dock är det en konkurenssvag art och igenväxning med buskar eller annan grov vegetation har uppgetts som en trolig orsak till tillbakagång på flera av de nordiska lokalerna. På Barakull uppges skötseln vara bra med regelbundna röjningar från reservatförvaltarens sida. Detta är utan tvekan en starkt bidragande orsak till vårvialens positiva utveckling under de senaste decennierna. Om denna omsorg bibehålles kommer vi även under framtidens vårar kunna hänföras av denna lilla vackra klenoden i den skånska floran.

Litteratur

Kraft, J. 1982. *Floran i Brunnby socken med Kullaberg*.

SLU Artdatabanken 2025. Artfakta: vårvial (Lathyrus sphaericus).

SLU Artdatabanken 2024. Artportalen.

Figur 4. Vårvial *Lathyrus sphaericus* ur Lindman, C.A.M, 1922, *Bilder ur Nordens Flora*, vol. 3, t. 619.